

Kelan menettely toimeentulotukiasian käsittelyssä

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 13.7.2020 osoittamissaan kanteluissa arvostellut Kansaneläkelaitoksen (Kela) menettelyä toimeentulotukiasiansa käsittelyssä. Kantelija arvostelee sitä, että Kela on vaatinut häntä tekemään kolmeen kertaan toimeentulotukihakemuksen. Hän arvostelee Kelaa myös siitä, että se on vaatinut selvityksiä toimeentulotuen perusosan käytöstä, vaikka niitä ei kantelijan mukaan tulisi vaatia. Kantelijan mukaan sen jälkeen, kun hän oli ilmaissut tyytymättömyytensä Kelan menettelyyn, se oli ryhtynyt häntä kohtaan vastatoimiin muun muassa siten, että Kela tarkisti hänelle myönnettyä toimeentulotukea ja perui hänelle heinäkuulle 2020 myönnetyn toimeentulotuen häntä kuulematta sekä vyörytti hänen tulojaan virheellisesti.

SELVITYS

Kela on 25.11.2020 toimittanut Kelan etuuspalveluiden lakiyksikön selvityksen asiassa.

VASTINE

Kantelija on antanut vastineensa hankitusta selvityksestä.

RATKAISU

1 Sovellettavat oikeusohjeet

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.

Toimeentulotukilain 6 §:n (1218/2005) mukaan perustoimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon perusosalla katettavat menot (*perusosa*) sekä muut perusmenot, sen mukaan kuin laissa jäljempänä erikseen säädetään.

Toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n mukaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon otetaan henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot ja käytettävissä olevat varat erikseen lainkohdissa säädettyin poikkeuksin.

Toimeentulotukilain 15 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuki määrätään kuukaudelta. Toimeentulotuki voidaan tarpeen mukaan myöntää ja maksaa kuukautta lyhyemmältä tai pidemmältä ajalta. Pykälän 2 momentin (1218/2005) mukaan toimeentulotuen perusteena olevia 7 ja 7 c §:ssä tarkoitettuja menoja sekä 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuja tuloja ja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään. Tulo voidaan kuitenkin jakaa eriin otettavaksi huomioon useampana toimeentulotuen määräämisen ajanjaksona, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen on kohtuullista. Pykälän 3 momentin (49/2005) mukaan sellainen ansiotulo, joka ei ole ollut tiedossa toimeentulotuesta päätettäessä, voidaan ottaa jälkikäteen tulona huomioon, jos toimeentulotukea haetaan päätöstä seuraavien kahden ensimmäisen kalenterikuukauden aikana, jollei sitä voida pitää kohtuuttomana. Tukea myönnettäessä on tuen hakijalle ilmoitettava mahdollisuudesta ottaa kyseessä oleva tulo huomioon taannehtivasti.

Toimeentulotukilain 17 §:n 1 momentin (815/2015) mukaan toimeentulotuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä tarvittaessa heidän huoltajansa ja edunvalvojansa on annettava perustoimeentulotuen myöntämiseksi Kansaneläkelaitokselle kaikki tiedossaan

olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Tietojen antamiseen sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 11-13 §:ä.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 12 §:n 1 momentin mukaan asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa on annettava sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetulle toimielimelle ne tiedot, joita tämä tarvitsee sosiaalihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa.

Toimeentulotukilain 18 §:n (1107/2016) 1 momentin mukaan toimeentulotuki tarkistetaan, jos henkilön tai perheen olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuu tai on tapahtunut muutoksia. Hakijalle tehdään uusi 6 §:n mukainen laskelma, joka tehdään vastaamaan muuttuneita olosuhteita ja koskien ajanjaksoa, jota olosuhdemuutokset koskevat. Pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos saa tarkistaa perustoimeentulotuen määrän ilman, että tuensaaja ilmoittaa olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuneista muutoksista. Tuen saajan kuulemisesta säädetään hallintolain 34 §:ssä.

Toimeentulotukilain 18 §:n 1 momentin muuttamista koskevan hallituksen esityksen ([HE 217/2016 vp](#), s. 14-15) mukaan esimerkiksi etuustulo tai jokin muu kuin ansiotulo tai korvaus huomioitaisiin ottamalla se huomioon asiakkaalle tai perheelle tehtävän toimeentulotukilaskelman kautta. Toimeentulotukilaskelma tehtäisiin kohdistuen sille tai niille kuukausille, joiden osalta asiakkaan tai perheen olosuhteet ovat muuttuneet verrattuna aikaisemmin tehtyyn toimeentulotukilaskelmaan. Aikaisemmin toimeentulotukea myönnettäessä huomioimatta jäänyt muu kuin ansiotulo tai korvaus lisättäisiin tarkistuslaskelmalla sen kuukauden tuloksi, jolloin se on maksettu. Siten toimeentulotuen tarkistaminen toteutettaisiin käytännössä kohdentamalla se laskennallisesti jo maksettuun toimeentulotukeen ja saattamalla laskelma vastaamaan asiakkaan kyseisenä ajanjaksona vallinnutta tosiasiallista tilannetta. Uusi toimeentulotukilaskelma ei kuitenkaan aiheuttaisi esimerkiksi asiakkaaseen kohdistuvaa takaisinperintää vaan mahdollisesti syntyvä laskelmalla syntyvä ylijäämä voitaisiin asiakkuuden jatkuessa jakaa tuloksi seuraaville kuukausille, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen on kohtuullista. Tässä yhteydessä asiakkaan olosuhteet ja hänen tosiasiallisesti käytettävissä olevat tulonsa tulee kuitenkin huomioida.

Toimeentulotukilain 2 a §:ssä (1294/2002) säädetään velvollisuudesta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Pykälän 1 momentin mukaan toimeentulotukea hakeva 17–64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistoon, ellei hän: 1) ole työssä palkansaajana tai yrittäjänä; 2) opiskele päätoimisesti; 3) ole työttömyysturvalain (1290/2002) 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:n 1–6 kohdassa tarkoitettu henkilö; (1278/2016) 4) ole laitoshoidon tai lääkärin toteaman sairauden vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä; tai 5) ole muun edellä mainittuihin verrattavan hyväksyttävän syyn vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä.

Hallintolain (434/2003) 1 §:n mukaan tämän lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta.

Hallintolain 2 luvussa säädetään hyvän hallinnon perusteista. Näihin kuuluu 7 §:n (368/2014) säännös palveluperiaatteesta ja palvelun asianmukaisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Hallintolain 8 §:ssä säädetään neuvonnasta. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteista, joissa asian saa ratkaista asianosaista kuulematta.

Hallintolakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 72/2002 vp, s. 88-89) todetaan, että hallintolain 34 §:ssä tarkoitetun asianosaisen kuulluksi tulemisen oikeutta on perinteisesti pidetty oikeusturvaa edistävänä periaatteena. Tämän ohella kuulemisen on katsottu korostavan asianosaisasemaan olennaisesti liittyvää yksilön vaikuttamismahdollisuutta. Asianosaisen kuuleminen palvelee myös asian selvittämistä. Näin kuulemisvelvollisuus edistää viranomaistoiminnan tasapuolisuutta ja asioiden käsittelyn huolellisuutta.

2 Kantelijan esittämää

Kantelija on jättänyt Kelan asiointipalvelussa 2.6.2020 toimeentulotukihakemuksen ajalle 1.7.2020 - 31.1.2020. Kela on vaatinut viestissään 3.6.2020, että kantelijan tulee toimittaa Kelaan uusi perustoimeentulotuen hakemus 1.7.2020 alkaen. Kantelija on 5.6.2020 toimittanut edellisellä hakemuksella pyydyt tiliotteet, huomauttanut jo hakeneensa toimeentulotukea ja varmuuden vuoksi uusinnut hakemuksensa. Kela on viestissään 9.6.2020 todennut, että toimeentulotukioikeus voidaan käsitellä uudelleen, kun kantelija toimittaa uuden hakemuksen tarvittavine liitteineen. Päätös on tehty 11.6.2020. Kantelija on näin ollen joutunut toimittamaan toimeentulotukihakemuksensa kolme eri kertaa.

Kantelija on esittänyt, että Kela ei vastaa hänen tekemiinsä kysymyksiin, ja osa Kelan pyynnöistä ja vaatimuksista ovat lakiin perustumattomia. Kela on vaatinut toistuvasti ilmoittautumaan

TE-toimistoon työttömäksi työnhakijaksi koodilla 02, mutta ei kykene perustelemaan, mihin laikiin tämä vaatimus perustuu. Kantelija on toimittanut Kelalle ajalle 1.6.2020 – 31.1.2021 kirjoitetun lääkärin B-lausunnon, jossa kantelijan todetaan olevan työkyvytön. Lausunto on suoraa jatkoa aikaisemmille lausunnoille 3/2019 lähtien, josta alkaen kantelija on ollut työkyvytön.

Kantelija on toimittanut Kelaan sosiaalihuollon asiakkuussuunnitelman, jossa todetaan, ettei hän kykene osallistumaan TE-toimiston palveluihin terveytensä vuoksi. Hän on toimittanut Kelaan todistuksen työnhaun voimassaolosta TE-toimistossa ja hakenut Kelan ohjeistuksen mukaisesti työttömyyskorvausta siitä lähtien, kun sairauspäiväraha-oikeus päättyi. Hän on hakenut myös määräaikaista kuntoutustukea. Näiden lisäksi hän tarvitsee kuitenkin myös toimeentulotukea, jota hän on myös hakenut.

Kela on vaatinut kantelijalta selvityksiä toimeentulotuen perusosan käytöstä. Kantelija on peittänyt tiliotteiltaan saajatietoja, joiden kohdalla tilitapahtumien euromääräiset tiedot ovat näkyvissä menoina tiliotteella. Tulotietoja kantelija ei ole peittänyt. Toimeentulotukeen oikeuttavien eli niiden maksujen, joihin toimeentulotukea on myönnetty suoraan, tiedot ovat näkyvissä kokonaan. Perusosan käytöstä ei selvityksiä kantelijan mielestä kuulu pyytää.

Kantelijan mukaan hänelle jo myönnetty toimeentulotuki heinäkuulle 2020 oli peruttu häntä kuulematta ja hänelle siitä mitään ilmoittamatta. Kantelija oli saanut asiasta tiedon postitse 25.6.2020. Kantelijalle oli yritetty soittaa Kelasta 22.6.2020 klo 13.10, mutta häntä ei ollut tavoitettu. Kantelija on mahdollisesti luullut, että monialainen palvelu soittaa hänelle, tai hän ei ole edes kuullut puhelinta. Kela ei ollut laittanut tekstiviestiä kantelijan puhelimeen eikä viestiä asiointipalveluun, ja kantelijalle oli soitettu vain kerran. Kantelija tiedustelee, riittääkö tämänkaltaisen yhteydenotto asiakkaan kuulemiseen näin tärkeässä asiassa kuin viimesijainen toimeentulo. Hänen toimeentulotukeaan tarkistettiin vasta, kun hän oli lähestynyt Kelaa ja ilmaissut tyytymättömyyttään asiassa. Kantelija sai tiedon toimeentulotuen ja maksusitoumuksen hylkäyksestä 25.6.2020 eli hänelle jäi kolme arkipäivää aikaa varautua tulevan kuukauden rahoittamiseen.

Kantelija on todennut Kelan maksaneen hänelle takautuvasti työttömyyskorvausta. Kela oli vyöryttänyt nämä takautuvat etuustulot heinäkuun tuloksi, eikä oikeutta toimeentulotukeen enää ollut, kuten ei myöskään maksusitoumusta lääkkeisiin. Kantelijan mukaan virheellisiä toimeentulotukipäätöksiä ei saa korjata vyöryttämällä niitä seuraavien kuukausien tuloksi, sillä vyöryttäminen voidaan rinnastaa takaisinperintään ja siitä säädetään laissa.

3 Kelan selvitys

3.1 Toimeentulotukihakemuksen toimittaminen

Kantelija oli 2.6.2020 toimittanut sähköisen asiointipalvelun kautta viestin, jossa hän oli vaatinut perustoimeentulotuen myöntämistä vapaamuotoisella hakemuksella ajalle 1.7.2020 - 31.1.2021. Kela oli 3.6. ja 9.6.2020 lähettämillään viesteillä vastannut kantelijan toimittamiin viesteihin ja vastaustensa yhteydessä pyytänyt kantelijaa toimittamaan uuden hakemuksen Kelaan 1.7.2020 lukien. Kela oli 11.6.2020 antamallaan päätöksellä myöntänyt perustoimeentulotukea ajalle 1.7.-31.7.2020. Päätöstä ei voitu tehdä pidemmälle ajalle, sillä ensisijaiset etuudet olivat olleet edelleen kesken. Kela pahoittelee, että vapaamuotoinen hakemus oli jäänyt alun perin huomioimatta oikein ja Kela oli tämän lisäksi vaatinut erikseen uutta hakemuslomaketta.

3.2 Toimeentulotuen tarkistaminen, tulojen vyöryttäminen ja asianosaisen kuuleminen

Tulo voidaan jakaa eriin otettavaksi huomioon useampana etuusjaksona, jos se tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen on kohtuullista. Lähtökohtaisesti tulo voidaan jakaa osiin joko vyöryttämällä tai jaksottamalla. Kelan etuusohjeen mukaan tulo voidaan jakaa huomioon otettavaksi seuraaville kuukausille vyöryttämällä toimeentulotukilaskelmalle muodostunutta tuloylijäämää. Esimerkiksi takautuvasti maksetusta etuustulosta muodostunutta ylijäämää voidaan vyöryttää seuraaville kuukausille, jos se ei muodosta kohtuutonta tilannetta.

Kantelijalle on myönnetty 16.6.2020 annetulla päätöksellä työmarkkinatuki 1.3.2020 lukien, ja tukea on maksettu takautuen 18.6., 22.6. ja 5.8.2020. Kyseinen etuus on ensisijainen perustoimeentulotukeen nähden. Työmarkkinatuen takautuvan maksun vuoksi kantelijalle on 22.6.2020 annettu ajalle 1.6. – 31.7.2020 toimeentulotuen tarkistuspäätös, jolla kantelijan käytettävissä olevina tuloina on huomioitu kesäkuulla takautuvasti maksetut työmarkkinatukierät. Tarkistuspäätöksen laskelmat ovat olleet tuloylijäämäiset ajalla 1.6. - 31.7.2020. Toimeentulotukioikeutta ei ole muodostunut heinäkuulle aikaisemmin (11.6.2020) annetusta myönteisestä päätöksestä poiketen.

Kelan virkailija oli tavoitellut kantelijaa 22.6.2020 puhelimitse kertoakseen työttömyysturvan takautuvien maksujen aiheuttamasta kesä- ja heinäkuun toimeentulotukilaskelmien tulevasta tarkistamisesta ja kuullakseen kantelijaa kesäkuun tuloylijäämän vyöryttämisestä heinäkuulle, mutta kantelija ei ollut vastannut puheluun. Mikäli kantelijaa olisi kuultu erikseen viestillä tai kirjeellä tuloylijäämän vyöryttämisestä ja annettu kantelijalle määräaika vastata kuulemiseen,

niin kantelijalle olisi syntynyt mahdollisesti perusteettomasti maksettua toimeentulotukea heinäkuulle, kun heinäkuun toimeentulotuki olisi lähtenyt maksuun 11.6.2020 annetun päätöksen mukaisesti.

Kela on antanut 26.6.2020 uuden tarkistuspäätöksen ajalle 1.7.2020 - 31.1.2021. Harkinnalla heinäkuun laskelmalle käytettävissä olevina tuloina huomioitua tuloylijäämää on pienennetty kantelijan eduksi ja Kela on myöntänyt heinäkuulle apteekin maksusitoumuksen tuloylijäämästä huolimatta. Eri vaiheiden jälkeen Kelan oikaisuvaatimuskeskus on 28.8.2020 antamallaan päätöksellä pysyttänyt tuloylijäämän osuuden ennallaan heinäkuun laskelmalla.

Perustoimeentulotuki on viimesijainen tukimuoto, ja ennen tuen myöntämistä tulee selvittää henkilön ja perheen mahdollisuudet tulla toimeen omilla tuloillaan, varoillaan tai muilla tulonlähteillä. Kelan mukaan se on voinut käytettävissä olevien tietojen valossa vyöryttää kertaluonteista takautuvaa etuustuloa seuraavan kuukauden käytettävissä olevaksi tuloksi. Ratkaisua ei ole pidettävä kantelijan kokonaistilanteeseen nähden kohtuuttomana.

3.3 Täydellisten pankkitilitietojen toimittaminen

Perustoimeentulotuki myönnetään hakemuksen perusteella ja hakemuksessa ilmoitetaan ajantasaiset tiedot. Kantelijan tulotilanne ei ole ollut vakaa, sillä esimerkiksi kaikkia ensisijaisia etuuksia ei ollut ratkaistu. Kantelija on toistuvasti toimittanut Kelaan tiliotteita, joiden tiedoista suurimman osan kantelija on peittänyt. Kantelijaa on toistuvasti kehoitettu toimittamaan tiliotteensa siten, ettei niitä ole peitetty tai muutoin muokattu miltään osin. Koska tietoja on tiliotteissa peitetty, ei Kela ole voinut luotettavasti arvioida kantelijan tosiasiallista taloustilannetta ja siten toimeentulotuen tosiasiallista tarvetta. Kela on voinut edellyttää peitetyn tiedon ilmaisemista kantelijalta. Kela ei ole pyytänyt kantelijaa yksilöimään erikseen perusosan käyttöä vaan pyytänyt kantelijaa toimittamaan täydelliset tiliotteet, koska tiliotteita on pidetty välttämättömänä toimeentulotukihakemuksen ratkaisemisen kannalta.

4 Arviointi

4.1 Toimeentulotukihakemuksen toimittaminen useaan kertaan

Kela on edellä kerrotuin tavoin myöntänyt pyytäneensä kantelijaa toimittamaan saman toimeentulotukihakemuksen kolme eri kertaa ja pahoitellut menettelyään.

Totean, että hallintolain 1 §:ssä säädetyt hyvän hallinnon sekä lain 7 §:ssä säädettyä asian käsittelyn ja palvelun asianmukaisuutta koskevat periaatteet velvoittavat viranomaista kaikissa

asian käsittelyvaiheissa huolellisuuteen. Kela on näiltä osin kantelijan asian käsittelyssä laiminlyönyt asian huolellisen ja asianmukaisen käsittelyn velvoitteet.

4.2 Toimeentulotuen tarkistaminen, tulojen vyöryttäminen ja asianosaisen kuuleminen

Kantelijalle on 11.6.2020 myönnetty perustoimeentulotukea ajalle 1.7.- 31.7.2020. Kelan antaman selvityksen mukaan päätöstä tehtäessä kantelijan muiden etuushakemusten käsittely on ollut kesken. Kantelijalle on sittemmin eli 16.6.2020 annetulla päätöksellä myönnetty 1.3.2020 alkaen työmarkkinatukea, joka on maksettu kantelijalle takautuvasti 18.6., 22.6. ja 5.8.2020. Työmarkkinatuen takautuvan maksun vuoksi kantelijalle on 22.6.2020 annettu uusi toimeentulotuen tarkistuspäätös, jossa kantelijan käytettävissä olevina tuloina on huomioitu kesäkuussa takautuvasti maksetut työmarkkinatukierät. Tämän seurauksena kantelijalle ei ollut muodostunut heinäkuulle 2020 toimeentulotukioikeutta aiemmin annetusta myönteisestä päätöksestä poiketen.

Kela on kertonut tavoitelleensa puhelimitse kantelijaa 22.6.2020 kertoakseen asiasta, mutta kantelija ei ollut vastannut puheluun. Kela on myöntänyt, että kantelijaa ei ole erikseen tavoiteltu viesteillä tai kirjeellä. Kantelija on kertonut saaneensa tiedon asiasta postitse 25.6.2020 ilman, että kantelijaa olisi tätä ennen kuultu. Kantelijalle on soitettu vain kerran eikä hänen puhelimeensa tai asiointipalveluun ole jätetty viestiä asiasta.

Kelalta saamani selvityksen perusteella arvioin kantelijan olosuhteiden muuttuneen 11.6.2020 tehdyn perustoimeentulotukipäätöksen jälkeen, kun kantelijalle on 16.6.2020 myönnetty takautuvasti työmarkkinatukea. Toimeentulotukilain 18 §:n toimeentulotuen tarkistamissäännöstä koskevien lain esitöiden ([HE 217/2016 vp](#)) mukaan etuustulo tai jokin muu kuin ansiotulo tai korvaus huomioitaisiin ottamalla se huomioon asiakkaalle tai perheelle tehtävän toimeentulotukilaskelman kautta. Aikaisemmin toimeentulotukea myönnettäessä huomioimatta jäänyt muu kuin ansiotulo tai korvaus lisättäisiin tarkistuslaskelmalla sen kuukauden tuloksi, jolloin se on maksettu. Uusi toimeentulotukilaskelma ei aiheuttaisi esimerkiksi asiakkaaseen kohdistuvaa takaisinperintää vaan mahdollisesti laskelmalla syntyvä ylijäämä voitaisiin asiakkuuden jatkuessa jakaa tuloksi seuraaville kuukausille. Asiakkaan olosuhteet ja hänen tosiasiallisesti käytettävissä olevat tulonsa tulisi kuitenkin huomioida.

Kantelijan mukaan Kela ei olisi saanut vyöryttää takautuvasti maksettua työmarkkinatukea heinäkuun 2020 tuloksi. Edellä todetut toimeentulotuen tarkistamista koskevat säännökset ja niiden esityöt huomioon ottaen minulla ei ole perusteita todeta, että Kela olisi toiminut lainvastaisesti antaessaan kantelijalle 22.6.2020 uuden toimeentulotuen tarkistuspäätöksen, jossa kantelijan käytettävissä olevina tuloina oli huomioitu kesäkuussa takautuvasti maksetut työmarkkinatukierät. Asian arvioinnissa voidaan lisäksi ottaa huomioon, että Kela oli myöhemmin eli

26.6.2020 antanut ajalle 1.7.2020 - 31.1.2021 uuden tarkistuspäätöksen, jossa heinäkuun laskelmalle käytettävissä olevina tuloina huomioitua tuloylijäämää oli pienennetty kantelijan eduksi, minkä lisäksi Kela oli myöntänyt kantelijalle heinäkuulle 2020 apteekin maksusitoumuksen. Asiassa ei näiltä osin ole ilmennyt sellaista lainvastaista tai muutoin virheellistä menettelyä, mihin minulla olisi laillisuusvalvonnallisin toimenpitein aihetta puuttua. Kantelijan kuulemisesta totean kuitenkin seuraavaa.

Kelalla on toimeentulotukilain 18 §:n 2 momentin mukaan oikeus tarkistaa perustoimeentulotuen määrää ilman, että tuensaaja ilmoittaa olosuhteissa tai tuen tarpeessa tapahtuneista muutoksista. Tuen saajaa tulee kuitenkin kuulla hallintolain 34 §:n mukaisesti. Asiassa on ollut kysymys takautuvasti maksetun työmarkkinatuen aiheuttamasta kesä- ja heinäkuun toimeentulotukilaskelmien tarkistamisesta, minkä seurauksena kantelijalle 11.6.2020 myönnetty heinäkuun 2020 toimeentulotuki oli peruttu. Kyse on näin ollen ollut kantelijan oikeuksiin ja toimeentuloon keskeisesti vaikuttavasta muutoksesta.

Katson, että Kela on edellä kuvatuissa olosuhteissa laiminlyönyt kuulla kantelijaa toimeentulolain 18 §:n 2 momentissa ja hallintolain 34 §:ssä edellytetyllä tavalla. Kyse ei myöskään ole ollut hallintolain 34 §:n 2 momentissa säädetystä sellaisesta poikkeustilanteesta, jossa asia voitaisiin ratkaista asianosaista kuulematta. Asianmukainen ja riittävä kuuleminen olisi edellyttänyt vähintään, että kantelijalle olisi yhden soittoyrityksen lisäksi jätetty puhelimeen tai sähköiseen asiointipalveluun viesti sekä varattu tilaisuus esittää näkemyksensä asiasta.

4.3 Työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisen neuvonta

Kantelijan mukaan Kela on toistuvasti kehottanut häntä ilmoittautumaan työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon, vaikka hänellä on ollut esittää työkyvyttömyydestään lääkärin B-lausunto. Kantelijan mukaan Kela ei ole perustellut, mihin lakiin kyseinen kehoitus perustuu.

Toimeentulotukilain 2 a §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan toimeentulotukea hakeva 17–64-vuotias henkilö on velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimatoimistoon, ellei hän ole laitoshoidon tai lääkärin toteaman sairauden vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä. Toimeentulotukilain muuttamista koskevalla hallituksen esityksellä ([HE 184/2000 vp](#), s. 19, 43) toimeentulotukilakiin lisättiin säännös (2 a §), jonka perusteella toimeentulotukiviranomainen voi aina velvoittaa työttömän toimeentulotukiasiakkaan ilmoittautumaan työvoimatoimistoon työnhakijaksi. Jos henkilö tästä kieltäytyy, voidaan toimeentulotuen perusosaa hänen osaltaan alentaa siten kuin toimeentulotukilaissa säädetään. Lisäksi lakiin lisättiin ne syyt, joiden perusteella henkilö voi olla ilmoittautumatta työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa henkilö on laitoshoidon, lääkärin toteaman sairauden tai muun näihin verrattavan hyväksyttävän syyn vuoksi esteellinen vastaanottamaan

työtä. Hallituksen esityksessä ei ole tarkemmin perusteltu, mitä lääkärin toteamasta sairaudesta aiheutuva esteellisyys vastaanottaa työtä tarkoittaa.

Kantelija on ollut lääkärin toteaman sairauden vuoksi esteellinen vastaanottamaan työtä ja näin ollen myös työkyvytön. Kela ei olisi tällaisessa tilanteessa voinut toimeentulotuen saamisen edellytyksenä vaatia ja kehottaa kantelijaa hakeutumaan TE-toimistoon työttömäksi työnhakijaksi. Katson riittäväksi laillisuusvalvonnalliseksi toimenpiteeksi saattaa tämän käsitykseni Kelan tietoon.

4.4 Täydellisten pankkitilitietojen toimittaminen

Kelan mukaan kantelija on toimittanut Kelaan tiliotteita, joiden tiedoista osan kantelija on peittänyt. Kela on pyytänyt kantelijaa toimittamaan tiliotteet, joissa tietoja ei ole peitetty, koska täydellisiä tiliotteita on pidetty välttämättömänä perustoimeentulotuen tosiasiallisen tarpeen arvioinnin ja toimeentulotukihakemuksen ratkaisemisen kannalta.

Kantelija ei ole kantelussaan tuonut esille, että hänen tiliotteistaan peittämänsä tiedot olisivat olleet esimerkiksi erityisen arkaluonteisia tietoja. Näkemykseni mukaan Kelalla on toimeentulotukilain 11, 12 ja 17 §:n sekä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 12 §:n nojalla ollut oikeus pyytää kantelijaa toimittamaan täydelliset pankkitiliotteet toimeentulotukitarpeen arviointia ja perustoimeentulotukihakemuksen käsittelyä varten. Kelan menettely on näiltä osin ollut lainmukaista.

5 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kela on edellä kohdissa 4.1 ja 4.2 kerrotuin tavoin menetellessään laiminlyönyt toimeentulotukilaissa ja hallintolaissa säädetyt velvoitteensa kuulla asianosaista ja käsitellä hänen asiansa huolellisesti ja asianmukaisesti.

Kiinnitän Kelan huomiota hallintolain 7 §:n 1 momentin asian asianmukaista käsittelyä ja palvelun asianmukaisuutta sekä toimeentulotukilain 18 §:n 2 momentin ja hallintolain 34 §:n kuulemista koskevien säännösten noudattamiseen.

Saatan myös Kelan tietoon kohdassa 4.3. esittämäni käsityksen neuvonnasta ilmoittautua TE-toimistoon työttömäksi työnhakijaksi työkyvyttömyyden aikana.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Tuula Karjalainen